

Konstrukce pojmové jako „skutečnost“

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[2005](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[2005](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 17. 7. 2005
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 17. 7. 2005

Konstrukce pojmové jako „skutečnost“

Je poměrně snadné demonstrovat na geometrických nebo matematických „konstrukcích“, že na jedné straně nemohou být považovány za nic „subjektivního“ ani za pouhou záležitost nějaké konvence, ale na druhé straně že je nemůžeme „hypostazovat“ jako nějaká jsoucna, která lze určitými metodami odhalit, odkrýt jako součásti světa, přesněji (našeho) vesmíru. Na jedné straně tedy víme, že řada přirozených čísel může být neznámá, protože nebyla ještě „konstruována“ na základě poněkud nudného přičítání jednotky ke každému nově takto vzniklému „číslu“, ale na druhé straně tyto řada nemůže vypadat jinak, jakmile už byla jednou objevena či odhalena, nalezena atd. Kdyby šlo jen o naše „výmysly“, pak by každé číslo a každá souvislost mezi čísly byla závislá na nejružnějších okolnostech a stránkách naší momentální duševní kondice – čemuž tak zjevně není. Rovnostranný trojúhelník nebo rovnostranný pravoúhlý čtyřúhelník prostě nemůže vypadat jinak, když jej míní různí lidé v různých dobách. Dokonce i velký empirista David Hume přiznal číslům a matematice jakési zvláštní místo (zvláštní statut) a nepokoušel se matematickou přesnost a exaktnost odvozovat od počítků a smyslové zkušenosti. Hodnota π nemusí být vypočítávána na základě výsledků měření obvodu a průměru skutečných kruhů; takové měření je vždycky zatíženo chybami. Dnes však můžeme zadat výpočet π počítači a sami můžeme rozhodnout, jaká nepřesnost na kterém desetinném místě je pro nás už nedůležitá; a kdykoli můžeme přesnost výpočtu ještě posunout dál. Konstanta π se tedy „chová“, jako by šlo o opravdovou skutečnost, kterou můžeme poznávat do stále větších detailů, aniž by subjektivita našeho poznávání měla na výsledek jakýkoli relevantní vliv. Abychom obojí „typ“ skutečností nějak rozlišili, můžeme provizorně mluvit o geometrických útvarech nebo číselných konstantách jako o „pseudoskutečnostech“ nebo snad raději „kvazi-skutečnostech“. V každém případě stojíme před otázkou nezbytnosti nějak zásadně rozšířit běžný pojem „skutečnosti“. Ovšem daleko závažnější problém se před námi otvírá tam, kde takové poměrně jednoduché „modelování“, tj. konstruování myšlenkových modelů není k dispozici, resp. kde to zatím nedovedeme, kde na to zatím nejsme zvyklí. Souvisí to s tím, že jsme příliš brzo a předčasně nakloněni považovat za „pouhou subjektivitu“ vše, co nejsme schopni myšlenkově uchopit za pomoci intencionální objektů (předmětů), tedy předmětně. Tak tomu ovšem nebyl odevždy; pro mýtus a mytické myšlení byla „totožnost“ myšleného (a vypovídaného) také velmi důležitá. Jde tu o problém „totožnosti“ v narativitě: i v mýtu žijící a myslící člověk se potřeboval ujistit, že různá vypravování o nějakém bohu se týkají jednoho a téhož boha. Když se nějaký nový příběh vymykal tomu, co už lidé z jiných příběhů o tomto bohu nebo heroovi atd. věděli, musel být buď přizpůsoben, tj. opraven, anebo byl připsán jinému bohu (nebo také prostě neuspěl a propadl). A právě zde se otvírá náš veliký problém.

(Písek, 050717–3.)